

Starověk

- vznik starověkých říší: Přední východ, Dálný východ (Indie, Čína), Egejská oblast
 - 1) Staroorientální říše – v Asii (od 3500 let př.n.l.)
 - 2) Klasické říše – u středoziemního moře (od 1000 let př.n.l.)

Staroorientální říše:

- vznik v době chalkolitu
- říše: vesnice → města → městské státy → říše – obrana, organizace, obchod, hospodářství
- vznik písma – administrativní potřeby (kolik se toho vypěstovalo apod.)

Přední východ:

- dobré přírodní podmínky

1) Mezopotámie

- mezi řekami Eufrat, Tigris
- závlahové zemědělství
- společnost: panovník, kněží, úředníci, vojenští hodnostáři, obyčejní lidé (zemědělci, řemeslníci), otroci

Sumer

- nejstarší říše v Mezopotámii – 3000-2350 př.n.l.
- povodí řek Eufrat a Tigris
- rozvinut z městského státu
- chrámové hospodářství = řízeno kněžími v chrámech → postupně se mění na palácové hospodářství = řízeno panovníkem z paláce
- spojoval městské státy – Eridu, Ur, Uruk, Lagaš
- obživa: zemědělství, řemeslná výroba (rozvoj), lov, rybolov,
- vynález kola, vozů → zapřáhnutí tažných zvířat
- přelom 3. a 4. tisíciletí př.n.l. – hrnčířský kruh
- bronzové nástroje
- paláce; chrámy – vysoké, na terasách; zikkuraty – stupňovité věže, hl. Mezopotámie, náboženské účely

Umění:

- hl. rozvoj sochařství (kámen, hlína)
- nástěnné malby
- 1. písmo:
 - a) piktografické – ve sloupcích
 - b) klínové – vodorovně, na hliněné destičky→ písaři

Věda:

- Matematika – šedesátková soustava, rozvoj geometrie, násobilka, mocniny
- Kalendář – podle záplav, aby věděli, kdy přijdou

- Napadení Sumerské říše Semity (Semité) → 2350 př.n.l. zánik Sumerské říše
- Semité se dostávají k vládě → zakládají **Akkadskou říši**, tj. 1. centralizovaný stát – Sargon I. (sjednotitel), výbojná politika
- po Akkadské říši vznik – Asýrie (na severu), Babylónie (na jihu)

Asýrie

- vznik 19. Století př.n.l., největší rozmach 8. století př.n.l.
- sever Mezopotámie
- důležitá obchodní křižovatka
- 18. století př.n.l. dobytá Babylónií (Chammurapim) – Asýrie tak spadá pod Babylónii
- 17. století př.n.l. dobytá Chetity → Chetitě zakládají v rámci Asýrie stát Mitanni
- Od 16. století př.n.l. závislost Asýrie na státě Mitanni
- 14. století př.n.l. osamostatnění Asýrie
- 11. století př.n.l. Asýrie dobytá Babylónií
- 7. století př.n.l. rozpad Asýrie

Babylónie

- Vznik 2. tis. př.n.l.
- jih Mezopotámie
- vznik z několika městských států
- centrum – Babylón
- zakladatel – Chammurapi (1800 př.n.l.)
- 16. století př.n.l. Babylónie dobytá Chetity a Kassity (Kassité) – Kassité převládli, zůstali 400 let u moci
- 11. století př.n.l. – nadvláda Asýrie
- 7. století př.n.l. konec Asyrské nadvlády, 539 př. n. l – Babylónie dobytá Kýrosem II. → rozkvět
- Chammurapiho zákoník = 1. právní spisy- pro lepší organizace říše
- zdokonalen závlahový systém a dálkový obchod
- u moci:
 - **nejbohatší** – privilegovaní, vlastnili otroky
 - **nižší vrstva** – neprivilegovaní, ale svobodní (zemědělci, řemeslníci)
 - **otroci** - bezpráví, nesvobodní
- přelom 6. a 7. století př.n.l. - za vlády krále Nabukadnezara II.: největší území a rozkvět

Kultura:

- Zikkuraty – např. Babylonská věž
- pravidelná síť ulic ve městech
- vstupní brány (do Babylónie) – např. Ištarina brána
- Semiradininy visuté zahrady – Div světa

Egypt

- okolo Nilu v délce 1000km, šířka 10-20km
- obživa: hl. řemeslná výroba, zemědělství v povodí Nilu, zpracovávání mědi, bronzu, kamene,...
- dálkový obchod s Mezopotámií
- rozvoj lodní dopravy
- **5000 př.n.l. - 3. tisíciletí př.n.l. - Predynastické období**

Rozdělení Egypta podle toku Nilu – Horní Egypt (jih), Dolní Egypt (sever)

- Horní Egypt – hl. řemeslná výroba, opracování kovů, pastevectví
- Dolní Egypt – hl. zemědělství

Společnost: 1) **Faraon** – zástupce bohů na zemi, nejvyšší soudce, velitel vojsk

2) **Královští úředníci** – správci jednotlivých území

vezír = nejvyšší správce pokladny

3) **Kněží** – hl. opora krále, náboženské obřady,
sídli v chrámech = centra vzdělanosti

4) **Svobodné obyvatelstvo** -Vojenští hodnostáři, zemědělci, řemeslníci

5) **Otroci** – majetek státu, sluhové, nejtěžší práce

Periodizace dějin Egypta – podle vládnoucích dynastií (celkem 31)

a) Stará říše

b) Střední říše

c) Nová říše

- odděleno krizovými obdobími

Stará říše:

- 3-6 dynastie
- vznik po sjednocení severu a jihu Egypta
- vládce a sjednotitel Meni – sídlo Mennofer (Memfis)
- rozvoj (politický, hospodářský,...)
- říše rozdělena na 38 oblastí – spravovány královskými úředníky
- stavba pyramid – Gíza, Sakkara
 - nejstarší – Džoserova pyramida (Sakkara)
 - nejvyšší – Cheopsova pyramida (Gíza)
 - Chefrénova pyramida – se sfingou (tělo lva, hlava faraona)
- mnohobožství (polyteismus)
- literatura – náboženské texty, hymny

2180 př.n.l. začíná 1. krizové období – roste vliv úředníků spravujících jednotlivé oblasti říše – ohrožení moci faraona

Střední říše:

- 11. a 12. dynastie
- překonána krize – sjednocení území, upevnění moci faraona
- přesídlení faraona do Horního Egypta – Théby (Véset)
- stavba menších pyramid, chrámy
- rozvoj dálkového obchodu
- konflikty a území
- vzniká kult boha Amona

1786 př.n.l. začíná 2. krizové období – nájezdy kočovných kmenů (Hyksosové), oslabení moci faraona

Nová říše:

- 18. - 20. dynastie
- Ahmos I. (nový faraon) – porazil Hyksosy
- Poté Thutmos III. - Egypt dosáhl největšího územního rozmachu
- roste moc kněží – mnoho vlivu i majetku – hrozba pro faraona – krize
- Amenhotep IV - překonává krizi – náboženskou reformou
- zákaz mnohobožství – jen jeden bůh = Aton
 - přejmenování z Amenhotepa na Achnatona (=“prospěšný Atonovi“)
 - nové sídlo – Achetaton
- manželka Achnatona: Nefertiti
- po smrti Achnatona nastupuje Tutenchaton
 - slabý – hlavním bohem je opět Amon
 - přejmenování na Tutanchamona
- pohřbívání v hrobkách vytesaných do skal v Údolí králů (v Thébách)
- Ramess II. - bojoval s Chetity, 1270 př.n.l. podepsána nejstarší mírová smlouva

11. - 6 století př.n.l. Celkový úpadek Egypta, dostává se pod vliv okolních států – Perské říše v 6. století, Alexandra Velikého v 4. Století.

Kultura

- **Písmo**
 - důvod vzniku – zapsání majetkových poměrů, zákonů, pro lepší řízení státu, literatura,...
 - píší na hliněné destičky, později na papyrus
 - typy písma:
 - 1) hieroglyfy – obrázkové písmo, rozluštěno Champollionem (1822)
 - 2) hieratické p. - posvátné (kněžské) písmo, náboženské texty
 - 3) démotické p. - lidové písmo, jednodušší, pro běžné užití
- **Literatura**
 - 1) Náboženské texty:
 - texty pyramid – o posmrtném životě, osudy králů, zaříkadla,...
 - Kniha mrtvých – rady do posmrtného života
 - oslavné hymny bohům (Achnatonův hymnus na Slunce)
 - legendy, mýty
 - 2) Světské:
 - životopisy, historické a válečné záznamy
 - knihy moudrých rad do života (výchova dětí, morálka...)
 - pohádky, bajky, povídky
- **Věda**
 - Astronomie – k předpovězení záplav
 - Historie (záznamy o činech panovníků)
 - Lékařství – mumifikace: vyndají vnitřnosti, usuší tělo, navoskují → anatomie

- Matematika – hl. geometrie na stavbu pyramid
- Architektura (paláce, pyramid, hrobky vytesané do skal, domy pro běžné použití)
- **Sochařství a malířství**
 - Sochy monumentální – zobrazování faraonové → tzv. kolosy
 - Nástěnné malby (vnitřní výzdoba chrámů) – zobrazování všedních výjevů ze života
 - Hlava, ruce, nohy z profilu; oči a tělo zepředu

Chetitská říše

- V oblasti Malé Asie, hl. sídlo: Chattušaš
- Vznik v polovině 2. tis. př.n.l.
- Chetitové dobyli Babylónii, bojovali i s Egyptem → 1270př.n.l. – mírová smlouva
- 1200př.n.l. zaniká nájezdem mořských národů
- Písmo Chetitů rozluštil Bedřich Hrozný

Fénicie

- Oblast dnešního Libanonu
- 1. města vznikají ve 3.tis.př.n.l., nejvýznamnější: Kartágo – centrum celé říše
- Dobří mořeplavci – dálkový obchod, zakládají obchodní osady (faktorie) na ostrovech ve středomoří (Kypr, Malta, Sicílie)
- 1. hláskové písmo – 24 znaků → základ pozdějšího řeckého, latinského a hebrejského písma

Palestina (původní název: Kanaán)

- 1. národ: cca 1200 př.n.l. Pelištejci (=Filištíni)
- Postupně pronikají hebrejsko-izraelské kmeny → získávají převahu a vzniká postupně nový stát.
- 1. hebrejský král: Saul (1025 př.n.l.), nástupce: David – sjednotil zemi, porazil Filištíny, mezi nimi i Goliáše
- Nástup Šalamouna – vstoupil do dějin svou chytrostí, udržuje diplomatické a obchodní styky, největší rozkvět.
- Po jeho smrti války → území se rozpadlo na **Judsko a Izrael**
- 6.st.př.n.l. – Babylónie dobyla Jeruzalém (centrum Palestiny), obyvatelé Judska odvezeni Nabukadnezarem do Babylónie.
- Palestina spadá pod Perskou říši, poté pod Řím
- Vznik judaismu – monoteismus – pouze bůh Jahve, má desatero, jeho základem je Starý zákon.